

УДК 37.036 -21.48

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-16-26

Виховання національно-патріотичних цінностей у молодших школярів – пріоритетне завдання освітнього процесу

Наталія Латуша¹ , Наталія Олійник²

1. Агрономіченський ліцей Агрономічної сільської ради Вінницького району Вінницької області, м. Вінниця, Україна
2. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

У статті розглядаються особливості національно-патріотичного виховання учнів початкових класів у закладі загальної середньої освіти на сучасному етапі. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до основних орієнтирів виховання, тобто виокремлення основних цінностей виховання учнів.

Визначено, що основною метою національно-патріотичного виховання учнів початкових класів є формування громадянина, патріота, інтелектуально розвиненої, морально зрілої особистості, готової протистояти ворогам Батьківщини та асоціальним впливам, яка уміє розв'язувати особисті проблеми, творити себе й навколишній світ.

Розглянуто, що пріоритетним напрямом виховання учнів початкових класів у національній системі освіти є патріотичне виховання. Актуальність патріотичного виховання молодого покоління обумовлена процесом формування громадянського суспільства та становлення єдиної нації в Україні. У сучасних умовах патріотизм стає необхідним як для громадян, так і для держави, адже високий рівень патріотичних почуттів сприяє гармонійному розвитку особистості в межах держави та суспільства в цілому. Національно-патріотичні цінності (любов до рідної землі, повага до культурної спадщини, шанобливе ставлення до історії та державної символіки, готовність до захисту країни й усвідомлення відповідальності за її майбутнє) об'єднують людей у спільному прагненні до прогресу й процвітання держави.

У статті зазначено, що національно-патріотичне виховання учнів початкових класів засноване на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, які забезпечують фізичний, морально-духовний, культурний розвиток дитини, виховання соціально зрілої творчої особистості, громадянина України й світу. Національно-патріотичне виховання спрямоване на підготовку учнів до усвідомленого вибору життєвого шляху, а також на посилення відповідальності сім'ї за освіту та виховання дітей. У цьому процесі забезпечуються соціально-психологічна підтримка та супровід, які є надзвичайно важливими в умовах воєнного стану.

У статті розкрито систему виховної роботи Агрономіченського ліцею Агрономічної сільської ради Вінницького району Вінницької області, яка заснована на ідеї педагогіки життєтворчості, що сприяє становленню та розвитку особистості учня початкових класів, створенню ситуації успіху та самореалізації дитини. У закладі створено громадсько-освітній простір виховання дітей: виховання в атмосфері добра й творчості, взаємодопомоги й взаємоповаги, що дає суспільству модель ціннісних відносин.

Розглянуто різноманітні активності, у яких беруть участь учні початкових класів, для забезпечення життєдіяльності громадського життя ліцею та класу.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, формування патріотизму учні початкових класів, національно-патріотичні цінності, заклад загальної середньої освіти.

UDC 37.036 -21.48

DOI: 10.31652/3041-2439-2024-2-16-26

Education of national and patriotic values – a priority task of the educational process

Nataliia Latusha¹ , Nataliia Oliinyk²

1. Agronomichenskyi Lyceum of the Agronomichne Village Council Vinnytsia district of Vinnytsia region, Vinnytsia, Ukraine
2. Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine

---

Abstract

The article deals with the peculiarities of national-patriotic education of primary school students in general secondary education at the present stage. The necessity of an integrated approach to the main guidelines of education, i.e. the identification of the main values of education of students is substantiated.

It is determined that the main goal of national-patriotic education of primary school students is the formation of a citizen, a patriot, an intellectually developed, morally mature personality, ready to resist the enemies of the Motherland and antisocial influences, able to solve personal problems, create themselves and the world around them.

It is considered that the priority direction of primary school students' education in the national education system is patriotic education. The relevance of patriotic education of the younger generation is due to the process of formation of civil society and the formation of a united nation in Ukraine. In modern conditions, patriotism is becoming necessary for both citizens and the state, because a high level of patriotic feelings contributes to the harmonious development of the individual within the state and society as a whole. National and patriotic values (love for the native land, respect for cultural heritage, respect for history and state symbols, readiness to defend the country and awareness of responsibility for its future) unite people in a common desire for progress and prosperity of the state.

The article notes that national-patriotic education of primary school students is based on the principles of universal, multicultural, civic values that ensure the physical, moral, spiritual, cultural development of the child, the education of a socially mature creative personality, a citizen of Ukraine and the world. National-patriotic education is aimed at preparing students for a conscious choice of life path, as well as at strengthening the family's responsibility for the education and upbringing of children. In this process, social and psychological support and guidance are provided, which are extremely important in the context of martial law.

The article reveals the system of educational work of the Agronomichne Lyceum of the Agronomical Village Council of Vinnytsia District, Vinnytsia Region, which is based on the idea of life-creating pedagogy, which contributes to the formation and development of the personality of primary school students, creating a situation of success and self-realization of the child. The institution has created a public and educational space for raising children: education in an atmosphere of kindness and creativity, mutual assistance and mutual respect, which provides society with a model of value relations.

Various activities involving primary school students are considered to ensure the vital activity of the lyceum and classroom social life.

Keywords: national-patriotic education, formation of patriotism, primary school students, general secondary education institution.

Постановка проблеми. Основним напрямом виховного процесу в закладах загальної середньої освіти є формування почуття патріотизму та культури міжнаціональних відносин, які мають велике значення в духовному та соціальному розвитку особистості учня. Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для успішного формування національно-патріотичних цінностей дітей, оскільки це період активного розвитку соціальних інтересів особистості учнів, самоідентифікації, самоствердження та формування життєвих ідеалів. Тільки на основі високих національно-патріотичних почуттів зміцнюється любов до Батьківщини, з'являється почуття обов'язку та відповідальності за її процвітання, могутність, честь та незалежність, збереження традиційних, матеріальних та духовних цінностей суспільства, розвивається гідність особистості.

Відповідно до «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року» національно-патріотичне виховання визначається як «комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації» [8].

Аналіз останніх досліджень та публікацій дозволив констатувати, що проблема національно-патріотичного виховання привертала увагу психологів, педагогів, мето-

дистів, учителів-практиків. Питання національно-патріотичного виховання дітей та молоді розкриваються в працях О. Вишневського, О. Губко, І. Гречишкіна, В. Кузя, О. Соколенко, О. Хомич та ін. До робіт, що торкаються психологічних аспектів етносвідомості, належать праці І. Бега, П. Гнатенко, С. Киричука, В. Павленко, О. Хрущ та ін.

Важливим завданням виховання в сучасній українській школі є розвиток національно-патріотичних почуттів у дітей початкових класів, оскільки вміння та знання, що накопичуються дитиною в молодшому шкільному віці, в подальшому стають ґрунтовною основою формування стійких моральних звичок, навичок суспільної поведінки та високих життєвих ідеалів. Наразі особливості національно-патріотичного виховання учнів початкових класів висвітлюють у своїх працях такі науковці: Н. Антонюк, Н. Безлюдна, Х. Бердій, Н. Бондаренко, С. Косянчук, Р. Даниляк, Н. Муляр, Н. Тарапака, І. Устименко та ін.

Метою даної статті є висвітлення пріоритетних завдань сучасної початкової школи з виховання національно-патріотичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У сучасних реаліях історичних подій в Україні особливу увагу привертає багатоаспектна проблема національно-патріотичного виховання, основною метою якого є формування в дітей соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, збереження духовних цінностей українського народу, розвиток культури взаємин і виховання рис особистості громадянина своєї держави [4].

Формування національної самосвідомості дітей базується на вихованні свідомого громадянина та патріота; засвоєнні молоддю соціального досвіду; утвердженні високої культури міжнаціональних взаємин; формуванні здатності й прагнення жити в умовах

громадянського суспільства; вихованні духовності, фізичної досконалості, а також моральної, трудової та екологічної культури.

На думку І. Батрун, національна самосвідомість не є вродженою якістю, вона формується й розвивається протягом життя людини. Дослідник стверджує, що на цей процес впливає ряд чинників: етнічне середовище, у якому живе людина, національна мова, культура, традиції тощо. І. Батрун зауважує, що важливу роль у національно-патріотичному вихованні відіграє школа та родина [1].

На думку видатного українського педагога В. Сухомлинського, патріотизм є почуттям, у якому органічно переплітається любов до Батьківщини з її народом, природою, традиціями й культурою та почуттям вірності, поваги до своєї держави, готовність їй служити [11, с. 318].

Відповідно до «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року» метою національно-патріотичного виховання визначено «становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей українського народу, національної самобутності» [8]. Реалізація цієї мети відбуватиметься через «упровадження відповідних заходів щодо громадянсько-патріотичного, духовно-морального, військово-патріотичного та екологічного виховання» [8]. У початкових класах закладається основа національної свідомості учнів, любов до рідної землі, своєї Батьківщини, виховується шанобливе ставлення до її історії, культури, мови та традицій, формується духовно розвинена творча працелюбна особистість.

Поділяємо думку вченої О. Коркішко щодо визначення сутності патріотизму через «ставлення до себе (національна самосвідомість, честь, гідність, щирість, доброта, терплячість, чесність, порядність), людей (толерантність, національний такт, справедливність, усвідомлення своєї належності до українського народу як його представника; відповідальність перед своєю нацією), Батьківщини (віра, надія, любов, громадянська відповідальність, вірність, готовність стати на захист, бажання працювати для розвитку країни, підносити її міжнародний авторитет, повага до Конституції та законів держави; гордість за успіхи держави, біль за невдачі, суспільна активність та ініціативність), національних цінностей (володіння українською мовою, бажання й потреба в накопиченні, збереженні та переданні родинних і національних звичаїв, традицій, обрядів; дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи; сприяння розвитку духовного життя українського народу; шанобливе ставлення до національних та державних символів; почуття дбайливого господаря своєї землі)» [6, с. 10].

На нашу думку, визначення, що розкриває суть поняття «патріотизм», найповніше тлумачить О. Стопіна: «інтегральна цінність та духовно-моральна якість особистості, що виражається в почутті любові до Батьківщини та відчутті духовного зв'язку з нею, моральній відповідальності за долю Батьківщини й готовності її захищати, вільному етнічному та національному самовизначенні, свідомому збереженні та примноженні національних духовних і матеріальних цінностей» [10, с. 8].

На основі аналізу наукової літератури та законодавчої бази з досліджуваної проблеми ми дійшли висновку, що основними завданнями патріотичного виховання учнів початкових класів є формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, лі-

цею, місця проживання); формування духовно-моральних узаємин; виховання любові до культурного спадку свого народу, поваги до своїх національних особливостей, почуття власної гідності як представника свого народу; формування толерантного ставлення до представників інших національностей.

На думку вчених (Н. Безлюдна, Л. Добровольська, О. Коркішко, В. Чорновіл), у молодшому шкільному віці важливо розвивати в дитини усвідомлення себе як частини сім'ї, родини, дитячого колективу, учнівської спільноти, жителя міста чи села. Необхідно виховувати любов до Батьківщини, її природи, української мови, культури, звичаїв і традицій свого краю.

Критеріями сформованості національно-патріотичної свідомості учнів початкових класів учені Л. Добровольська та В. Чорновіл вважають:

- ступінь особистісного ставлення до української мови та використання її в різних сферах діяльності;
- ступінь активності в утвердженні цінностей української культури;
- ступінь прояву внутрішнього стану особистості в ставленні до природи, власного здоров'я та здоров'я оточуючих [5].

Доцільно зауважити, що національно-патріотичне виховання учнів реалізується в процесі організації освітньої діяльності, роботи органів учнівського самоврядування, узаємодії з батьками, громадськими організаціями, державними установами.

Патріотичне виховання учнів початкових класів можна вважати успішним, якщо діти засвоїли та дотримуються загальноприйнятих норм поведінки, бережно ставляться до природи, підтримують чистоту, піклуються про своє здоров'я та здоров'я інших, з повагою ставляться до сім'ї, однокласників, знайомих і незнайомих людей незалежно від їх віри чи національності. Важливо також, щоб діти усвідомлювали свою національну

ідентичність і пишалися нею. Мова, історія, традиції, звичаї та обряди українського народу, зокрема фольклор, народне мистецтво, художня творчість і національні символи, є основою для формування національної свідомості. Збереження, розвиток і популяризація традицій і звичаїв українців слугують потужним засобом для її зміцнення.

На думку Н. Безлюдної, основи патріотизму й почуття національної приналежності й свідомості закладаються в родині. При цьому, зауважує науковиця, важлива взаємодія виховних впливів родини й ліцею. Саме тому необхідно постійно підтримувати тісний зв'язок з батьками, залучаючи їх до ліцейського життя дітей. Творча співпраця батьків, дітей і вчителя позитивно впливає на формування класного колективу, виховання в учнів людяності, поваги до старших, доброзичливого ставлення до однокласників та друзів [2, с. 78].

Сучасне суспільство та заклади загальної середньої освіти зосереджені над вирішенням завдання: формувати особистість свідомого українського громадянина, який має уособлювати національні риси та самобутність українського народу. Національне виховання окреслює можливості для вивчення історії, культури, традицій, звичаїв країни, сприяє формуванню національної гідності та особистісних якостей громадянина України.

Особливої уваги заслуговує створення сприятливих умов для патріотичного виховання та психологічного розвитку учнів початкових класів, адже в цьому віці активно розвивається мислення, формується здатність аналізувати інформацію, висловлювати власну думку та оцінювати події, що цікавлять дітей. Ідеї патріотизму мають пронизувати всі аспекти шкільного життя, стаючи його невід'ємною частиною.

Патріотизм є ключовою складовою національної свідомості й ідентичності народу. Він проявляється в любові до України, вірі в

її краще майбутнє, знанні історії та культурних досягнень, почутті гордості та відданості Батьківщині, а також у готовності діяти на благо своєї держави.

Національно-патріотичне виховання учнів початкових класів Агрономіченського ліцею Агрономічної сільської ради здійснюється в освітньому процесі шляхом унесення ціннісних складових як у зміст навчальних предметів, так і у виховний процес.

Виконуючи завдання й реалізуючи основні принципи виховної роботи, педагогічний колектив орієнтується на нормативно-правову базу з питань виховної роботи. Пріоритетними напрямками виховання в Агрономіченському ліцеї Агрономічної сільської ради є: ціннісне ставлення особистості до суспільства й держави; до сім'ї, родини, людей; до праці; до природи; до культури і мистецтва; до себе.

Ціннісне ставлення особистості до суспільства й держави формується через виховання патріотизму, громадянської відповідальності та активної соціальної позиції.

Відповідно до Указу Президента № 143/2022 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії росії проти України» у закладі щоденно проводиться загальноліцейська хвилинка мовчання, метою якої є «вшанування пам'яті, громадянської відваги і самовідданості, сили духу, стійкості та героїчного подвигу воїнів, полеглих під час виконання бойових завдань із захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України, мирних громадян, які загинули внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» [9]. Після загальнонаціональної хвилини мовчання учні початкових класів обговорюють події, які відбуваються в країні. Учителі обов'язково нагадує про правила поведінки під час повітряних тривог, правила безпеки в умовах війни, обговорюються питання щодо інформаційної безпеки дітей тощо.

21 вересня до Всесвітнього дня миру щорічно відбувається свято квітів. Головна ідея свята – діти хочуть миру, бо Україна мирна держава зі своїми традиціями. Виставка квітів покликана показати учням любов до рідного краю, гордість за героїчний народ та наскільки важливим є мир для всіх українців, які прагнуть будувати своє майбутнє в цілісній, єдиній та незалежній Україні.

У ліцеї систематично проводяться виховні години: «Герої рідного краю», «З Україною в серці», «Патріотизм як основа сучасного виховання дітей», «Родинне виховання», «Ми – українці» тощо.

Відбувалися різні заходи щодо популяризації української мови: учні початкових класів малювали й писали листи вдячності нашим захисникам і захисницям; проводилась вікторина з учнями 3-4 класів «Знавці української мови» до Міжнародного дня рідної мови та мовна гра «Ми родом з України». Молодші школярі розгадували кросворди, відповідали на цікаві запитання, відгадували загадки-жарти, розказували вірші про мову тощо. Для проведення заходу «Шевченкова весна» учні готували тематичні вірші, пісні й танці на актуальні теми, за допомогою інтерактивних вправ отримали кілька важливих порад від «самого Кобзаря».

Учні початкових класів брали участь у проведенні в ліцеї таких заходів: День толерантності; День гідності та свободи; День єднання; День Небесної сотні; річниця повномасштабного вторгнення росії в Україну; День спротиву окупації Криму (організували виставки малюнків; під час ранкових зустрічей учням розповідали про окупацію Криму; переглядали відео кримських пейзажів); День пам'яті та перемоги; День Героїв України. Молодші школярі долучалися до акції «Запали свічку пам'яті» для вшанування пам'яті жертв Голодомору.

До Міжнародного дня вишиванки учні початкових класів взяли активну участь у

Національній руханці «Дякуємо ЗСУ!» (див. рис. 1). Проводилися тематичні уроки, на яких діти дізнавалися про історію та значення вишиванки, розповідали про власні виши-

себе щасливими та захищеними. Ми дійшли висновку, що саме в такому середовищі педагоги та батьки повинні співпрацювати для надання найкращої допомоги один одному.

Рис. 1. Учні 3-4 класів Агрономіченського ліцею Агрономічної сільської ради

ванки, створювали творчі проекти.

Формування ціннісного ставлення особистості до сім'ї, родини та людей допомагає дітям розвивати почуття відповідальності, емпатії, взаємоповаги та турботи про ближніх.

Для дітей з особливими освітніми потребами були проведені майстеркласи із ниткографії, розпису гіпсових фігурок, виготовлення новорічних прикрас «Ялинка радість всім несе». Також не залишилися поза увагою педагогів батьки дітей з особливими освітніми потребами, для них систематично проводилися тематичні зустрічі. Співпраця з батьками є ключовим елементом в створенні інклюзивного середовища, у якому діти з особливими освітніми потребами почувають

До Дня матері учні початкових класів вітали своїх матусь зі святом. Заходи були спрямовані на формування в дітей поваги та любові до матері, культури почуттів, розвиток творчих та естетичних здібностей. Також діти брали участь у Всеукраїнській національно-патріотичній онлайн-руханці до Всесвітнього дня руху заради здоров'я та доєдналися до встановлення рекорду України з руханки.

Ціннісне ставлення особистості до праці включає розвиток відповідальності, дисципліни, працелюбності та розуміння важливості праці для особистого розвитку та суспільного добробуту. До Всесвітнього дня шкільного молока учні початкових класів збирали колекцію іграшкових корівок, роби-

ли самостійно йогурт, виготовляли лепбуки, показували виставу.

Щорічно у вересні школярі беруть участь у Всесвітньому дні прибирання «World Cleanup Day». Класні керівники проводять вікторину «Чисте довкілля» та бесіду, як сортувати побутові відходи вдома та в ліцеї.

Учні початкових класів систематично долучаються до збору макулатури, використаних батарейок, кришечок від пластикових пляшок. Такі збори – це не лише крок у напрямку захисту довкілля, а й корисний урок для учнів про те, як важливо правильно утилізувати відходи. Також учні 3-4 класів активно долучилися до висадки 300 кущів троянд, які отримали від Фонду «Подільська громада» за збір пластикових кришечок.

Серед важливих завдань національно-патріотичного виховання, які реалізуються в ліцеї, – формування ціннісного ставлення до природи. Організуються й проводяться волонтерські акції: «Допоможемо безпритульному чотирилапому!» (до Всесвітнього дня захисту тварин), «Допоможемо птахам», «Нагодуй горобчика!»). Метою даних заходів є доведення до учнів істини, що ми одна велика сім'я на маленькій планеті й, роблячи добру справу, не тільки підтримуємо тварин, а й допомагаємо собі.

З метою формування ціннісного ставлення особистості до культури й мистецтва, що сприяє розвитку естетичного смаку, творчих здібностей, розширенню світогляду та духовному збагаченню, учні початкових класів разом з їхніми батьками, класними керівниками брали участь у різноманітних екскурсіях: Палацово-парковий ансамбль «Самчики», Парк хижаків, Вінницький планетарій, палац Потоцьких (м. Тульчин), літературно-меморіальний музей Михайла Коцюбинського, кінотеатри м. Вінниці тощо.

У межах Всеукраїнського місячника шкільних бібліотек у ліцеї було проведено екскурсії для учнів 1 класів до бібліотеки

закладу, на яких відзначали важливість читання художньої літератури, шанобливого ставлення до книг, ознайомили з правилами користування бібліотекою.

До Всесвітнього дня книги учні 3 класів започаткували класний буккросинг, де кожен третьокласник рекламував власну книгу, а потім діти залишили її у класі, щоб хтось інший міг прочитати.

Формування ціннісного ставлення особистості до себе включає розвиток самоповаги, самосвідомості, здорової самооцінки, особистої відповідальності та безпеки.

У межах тижня цивільного захисту для учнів 1 класів класними керівниками було проведено дидактичну гру «Обережно, міна!» Під час виконання завдання «Друзі Патрона» діти ознайомлювалися із практичними діями надання допомоги в надзвичайних ситуаціях.

Для учнів 2 класів класними керівниками спільно з медичним працівником ліцею проведено практичне заняття «Домедична допомога», на якому молодші школярі закріпили правила надання першої допомоги при опіках, носовій кровотечі та харчовому отруєнні, відвідали медичний кабінет ліцею. Також було проведено квест-гру «Безпека в наших руках», на якій учні повторили правила безпечної поведінки під час пожежі, снігових заметів та інших природних явищ, що становлять небезпеку.

З учнями 3-4 класів учителі повторили правила безпечної поведінки під час пожежі, нагадали правила евакуації з приміщення, переглянули навчальні відео про стихійні лиха та правила безпечної поведінки під час повені, цунамі, зливи, засухи тощо. Учні виконали інтерактивні навчальні завдання з цеглинками LEGO. У процесі проведення дидактичної гри «Надзвичайна ситуація» молодші школярі вчилися зберігати своє життя й здоров'я в різних ситуаціях: під час стихійного лиха, аварії, пожежі, училися опанову-

вати свій страх та не панікувати.

В умовах війни волонтерська діяльність набуває особливого значення для формування національної свідомості. Це час, коли кожен наш вчинок може врятувати життя та підтримати тих, хто цього найбільше потребує. Варто зауважити, що освітянська родина нашого закладу стоїть на варті волонтерської діяльності, що сприяє становленню соціальних зв'язків, набуттю дітьми шанобливого й відповідального ставлення, формуванню соціально значущої ініціативності задля національного єднання України.

Волонтерська діяльність ліцею реалізується в участі в різноманітних акціях: «Від учителя до воїна»; «Замість квітів – допомога ЗСУ»; «Від учня до воїна»; «Овочева гармата – збір для ЗСУ»; «Миколай збирає обереги для ЗСУ»; «Смаколики для ЗСУ»; «Смілива гривня»; «Зелене світло України»; показ казки учнями 3 класу та збір коштів на потреби ЗСУ. До виготовлення окопних свічок «Фронт світла та тепла», яке було організоване вчителем 3-А класу, згодом долучилися всі учні ліцею.

Висновки. Національно-патріотичне виховання учнів початкових класів дозволяє з першого класу формувати й розвивати свідоме ставлення дітей до своєї країни: уміння цінувати й поважати події минулого й сучасні до-

сягнення нашого народу, розрізнити поняття добра й зла. Покоління, у якого виховано почуття патріотизму, готове до подвигу, до відстоювання інтересів своєї країни.

Національно-патріотичне виховання є життєво необхідним для розвитку сильного, свідомого й відповідального українця. У складних умовах сучасності, коли країна протистоїть агресії, саме патріотизм стає силою, що об'єднує й підтримує народ. Роль закладу загальної середньої освіти, сім'ї та громади в цьому процесі важко переоцінити, адже від їхніх зусиль залежить виховання в підростаючого покоління любові до рідної землі, поваги до героїв минулого та активної участі в житті громади.

Отже, любов до Батьківщини починається з маленьких кроків: знання своєї історії, пошани до національних символів, захисту української мови й культури. Це все формує справжнього патріота – того, хто не тільки любить Україну, але й готовий захистити її, працювати на благо держави й передавати національні цінності наступному поколінню. Головну роль у вихованні патріотизму серед учнів виконує саме вчитель. Важливо, щоб педагог був патріотом і своїм прикладом надихав учнів на любов до рідної країни.

Список використаних джерел

1. Батрун І. В. Національне і патріотичне виховання індивідуальності в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*, 2021. Т. 2. № 4. С. 97-105. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.15>
2. Безлюдна Н. Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 2022. Вип. 2(8). С.76-84
3. Гарнійчук В. М. Виховання патріотизму у старших підлітків загальноосвітньої школи на етапі становлення правової держави. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 2008. Вип. 1 (12). С. 296-302.
4. Грищенко С. В. Самовдосконалення особистості : монографія. Чернігів : Десна Поліграф, 2019. 192 с. <https://surl.li/dgjpuy>
5. Добровольська Л.Н., Чорновіл В.О. Національно-патріотичне виховання молодших

- школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів: навчально-методичний посібник. Черкаси: Видавництво комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2016. 140 с. <https://lnk.ua/5V1o97P4d>
6. Коркішко О. Г. Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2004. 23 с.
  7. Олійник Н., Білик Т., Басюк А. Формування толерантності у молодших школярів. *Журнал «Перспективи та інновації науки» Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*, 2022. № 6(11). С.299-308. <https://lnk.ua/wVljn384P>
  8. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641: наказ Міністерства освіти і науки України зі змінами від 23.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>.
  9. Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України: Указ Президента України № 143/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1432022-41729>.
  10. Стьопіна О. Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтв: автореф. дис. кандидат пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2007. 20 с.
  11. Сухомлинський В. Вибрані твори в п'яти томах. Том третій. Київ, видавництво «Радянська школа», 1977. 668 с.

References

1. Batrun, I. V. (2021). Natsional'ne i patriotychne vykhovannia indyvidual'nosti v pedahohichnij spadschyni V. O. Sukhomlyns'koho [National and patriotic education of individuality in the pedagogical inheritance of V. O. Sukhomlyns'kyi]. *Akademicheskii studii. Seriya «Pedahohika»*. Akademichni studii. Seriya «Pedahohika». 2021. T. 2. № 4. S. 97-105. [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.15>
2. Bezliudna, N. (2022). Osoblyvosti natsional'no-patriotychnoho vykhovannia molodshykh shkoliariv v umovakh voiennoho stanu [Personalities of national and patriotic education of young people in the militant state]. *Zbirnyk naukovykh prats'. Psykholoho-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly*. Vyp. 2(8). S.76-84. [in Ukrainian].
3. Harnijchuk, V. M. (2008). Vykhovannia patriotyzmu u starshykh pidlitkiv zahal'noosvitn'oi shkoly na etapi stanovlennia pravovoi derzhavy [Developing patriotism in starry-eyed pupils of the school of education at the stage of establishment of the legal state]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*. Vyp. 1 (12). S. 296-302. [in Ukrainian].
4. Hryshenko, S. V. (2019). Samovdoskonalennia osobystosti [Self-improvement of the personality] : monohrafiia. Chernihiv : Desna Polihraf. 192 s. . <https://surl.li/dgjpuv> [in Ukrainian].
5. Dobrovolska, L.N., Chornovil, V.O. (2016). Natsionalno-patriotychne vykhovannia molodshykh shkoliariv – priorytetnyi napriam diialnosti pedahohiv [National-patriotic education of younger schoolchildren is a priority area of activity of teachers]: Navchalno-metodychnyi posibnyk. Cherkasy: Vydavnytstvo komunalnoho navchalnoho zakladu «Cherkaskyi oblasnyi instytut pisliadyplomnoi osvity pedahohichnykh pratsivnykiv Cherkaskoi oblasnoi rady». 140 s. <https://lnk.ua/5V1o97P4d> [in Ukrainian].
6. Korkishko, O. H. (2004). Vykhovannia patriotyzmu molodshykh shkoliariv u pozaurochnij vykhovnij roboti: avtoref. dys. ... kandydata ped. nauk: 13.00.07. Luhans'k. 23 s. [in Ukrainian].
7. Oliinyk, N., Bilyk, T., Basiuk, A. (2022). Formuvannia tolerantnosti u molodshykh shkoliariv [Formation of tolerance in younger schoolchildren]. *Zhurnal «Perspektyvy ta innovatsii nauky» – Magazine «Perspectives and Innovations of Science»*. 6(11). P. 299-308. <https://lnk.ua/wVljn384P> [in Ukrainian].

8. Pro deiaki pytannia natsional'no-patriotychnoho vykhovannia v zakladakh osvity Ukrainy ta vyznannia takym, scho vtratyv chynnist', nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16.06.2015 № 641 [On some issues of national-patriotic education in educational institutions of Ukraine and invalidation of the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 16.06.2015 No. 641] : nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy zi zminamy vid 23.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>. [in Ukrainian].
9. Pro zahal'nonatsional'nu khvylynu movchannia za zahyblymy vnaslidok zbrojnoi ahresii Rosijs'koi Federatsii proty Ukrainy [About the nationwide minute of silence for those killed as a result of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine]: Ukaz Prezydenta Ukrainy № 143/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1432022-41729>. [in Ukrainian].
10. St'opina, O. H. (2007). Vykhovannia patriotyzmu u students'koi molodi zasobamy mystetstv [Education of patriotism among student youth by means of arts] : avtoref. dys. ...kandydat ped. nauk: 13.00.07. Luhans'k. 20 s. [in Ukrainian].
11. Sukhomlynskyi, V. (1977). Vybrani tvory v piaty tomakh [Selected works in five volumes]. Tom tretii. Kyiv, vydavnytstvo «Radianska shkola». 668 s. [in Ukrainian].

*Статтю надіслано до редколегії 10.11.2024 р.
Статтю рекомендовано до друку 17.11.2024 р.
Статтю опубліковано 18.12.2024 р.*

Про авторів

Наталія Латуша, кандидатка педагогічних наук, заступниця директора з навчально-виховної роботи, Агроніміченський ліцей Агронімічної сільської ради Вінницького району Вінницької області, м. Вінниця, Україна
ORCID iD: 0000-0001-9220-0234
nata8133@ukr.net

Наталія Олійник, кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID iD: 0000-0001-9340-4378
natalia.oliinuk0480@gmail.com

About the Authors

Nataliia Latusha, Candidate of Pedagogical Sciences, Deputy director of educational work, Agronomichenskyi Lyceum of the Agronomichne Village Council Vinnytsia district of Vinnytsia region, Vinnytsia, Ukraine,
ORCID iD: 0000-0001-9220-0234
nata8133@ukr.net

Nataliia Oliinyk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, head of the Department of Primary Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine,
ORCID iD: 0000-0001-9340-4378
natalia.oliinuk0480@gmail.com